

Türk Edebiyatı Klasikleri

LÜZUMSUZ ADAM

SAİT FAİK ABASIYANIK

ÖYKÜ

İÇİNDEKİLER

Lüzumsuz Adam	7
Ben Ne Yapayım?	18
Birahanedeki Adam.....	23
Mürüvvet	27
İp Meselesi	36
Menekşeli Vadi	43
Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür.....	51
Kaçamak, Papağan, Karabiber	60
Bacakları Olsaydı.....	70
Ayten	76
Papaz Efendi	81
Bir Külhanbey Hikâyesi.....	92
Kameriyeli Mezar	98
Hayvanca Gülen Adam	107

LÜZUMSUZ ADAM

Ben bir acayip oldum. Gözüm kimseyi görmüyor, kimse-
nin kapımı çalmasını istemiyorum. Dünyanın en sevimli
insanları olan posta müvezzilerinin¹ bile... Mahallemden
pek memnunum. Yedi senedir çıkmadım oradan desem
yeri. Hiçbir dostum da nerede oturduğumu bilmiyor. Ma-
hallem dediğim; şu yedi senedir –üç ayda bir Karaköy’e
inip dükkân kirasını almak bir yana– yaşadığım yer, üç-
dört sokak içindedir.

Mahallem birbirine muvazi² üç sokakla, bu sokak-
ları diklemesine kesen bir diğer sokak, bir de bunlardan
bütün bütüne bağımsız –ama sokak sayılmayacak kadar
dar, kısa– benim sokağımdan ibarettir. Ben bu sokaklara,
önemliliklerine göre 1, 2, 3, 4 numaralarını taktım. Kendi
sokağım numarasızdır. Onu numaralamaya elim varmadı.

Oturduğum apartmanın altında bir sütçü, onun karşı-
sında iki marangoz vardır. Marangozlara hiç işim düşmedi.
Nasıl geçindiklerine şaşar kalırım. Akşamlara dek uğra-

1 Müvezzi: Dağıtıcı.

2 Muvazi: Paralel.

şırlar. Demek, herkes benim gibi değil! Öyle ya, tam kırk sekiz senedir marangoza işim düşmesin. İstanbul'da marangoza işi düşecek insanlar olmasına şaşar kalırım. Hem de şu İstanbul denilen yerde kimbilir kaç marangoz vardır?

Sabahları kalktım mı, koşarım doğru bir kahveye. Bu kahve tertemiz, yedi-sekiz masadan ibarettir. Sessiz insanlar gelir gider Bir köşede bezik, kaptıkaçtı, satranç oynarlar. Sahibi Frenk ile Yahudi kırması bir hatundur. Dünyalar kadar iyi kadındır. Kahvesine girer girmez:

— Bonjour¹ madam, derim.

— Bonjour mösyö, der, komantalevu?²

Lazım gelen cevabı veririm. O, bu cevapla kanmaz. Bana Fransızca herhalde pek hoş lakırdılar eder. Kimini anlar, kimini anlamam. Ne kadar “vıy”³ demek lazımsa der, bu “vıy”ların arasına kaymasın diye iki tane de “no” yerleştiririm. Rahat rahat anlaşıyoruz. Elime Fransızca bir mecmua⁴ sıkıştırır. Ben de resimlerine bakar, anlayamadığım kelimeleri bir yere yazar, eve gidip lügate baktıktan sonra da anlar, ertesi sabah gelip de mecmuayı yeniden okuduğum zaman, “vay anasını” derim.

Madam:

— Ön kapuçına?..⁵ der. Ben:

— Peki, derim önce.

Sonra Fransızca olsun diye “sesa”yı⁶ yapıştırıyorum. Madam pek sevinir. Başlar kapuçinasını nasıl yaptığını Almanca anlatmaya.

1 Bonjour (Fr.): Günaydın.

2 Comment allez vous? (Fr.): Nasılsınız?

3 Oui (Fr.): Evet.

4 Mecmua: Dergi.

5 Un cappuccino (Fr.): Bir kapuçino.

6 C'est ça! (Fr.): İşte bu!

On bire doğru küçük yokuşu çıkar, tramvay yoluna varır, sola döner, on beş adım atar, bir kütüphanenin önüne düşerim. Oradan Fransızca bir resimli mecmua satın alırım. Koltuğumun altında mecmua, kütüphaneden çıkar çıkmaz hemen dalarım bizim sokağa. Oh! Ne rahatımdır girer girmez. İnsanları başkadır bizim sokağın, bu tramvay yolu insanına benzemez. Korkarım bu tramvay yolu insanından.

Çoğu gün canım yemek istemiyor şimdi. Bizim mahallede bir işkembeci vardır. Temiz adam, çorbası da iyidir. Dükkânı öteki pis işkembeci dükkânlarına benzemez. Kâseleri antika, işkembesi de kar gibi beyazdır.

— Terbiyeli mi olsun Mansur Bey? der.

— Terbiyeli olsun Bayram, derim.

İsmi ister Bayram ister Muharrem olsun, her işkembeci benim için Bayram'dır.

— Sirke, sarmısak koyayım mı Mansur Bey?

— Koyma bugün. Evvelsi gün biraz dokundu, gaz yaptı. Bir limon alsın çocuk, sıkıver.

— Sizin geçen günkü limonun yarısı duruyor.

— Yok be?

Bayağı çocuk gibi sevinirim limonun yarısının durduğuna. Bayram da bayağı çocuk gibi limonu sakladığına, beni sevindirdiğine sevinir.

— Hepsini sıkayım mı yarım limonun Mansur Bey?

— Sık, sık Bayram! Ekşi ekşi olsun şöyle.

Ekşi ekşi çorbayı içer, odama çıkarım. *Kamus-ı Fransevi*¹ karşımda, satın aldığım mecmuanın resim altlarını

1 Kamus-ı Fransevi: Şemseddin Sami'nin 1883'teki ilk sözlük çalışması.

Türkçe edeyim derken uyuyakalırım. Elifi elifine¹ dört buçukta uyanırım. Dört buçuk gezinti saatimdir. Evimden çıkar, sağa sapar, bir numaralı sokağı geçer, tramvay yolunu geçmeden sol yaya kaldırımdan hızlı hızlı yürür, hemen soldaki bizim bir numaralı sokağa paralel iki numaralı sokağa sapıveririm.

Bu sokak çamurlu, dar, pis bir sokaktır. Sağ tarafta bir bar, sonra bir ekmekçi, ekmekçiden sonra bir lokanta gelir. Bana da öyle gelir ki, bu lokantada memnu² meyveler ile yemekler satılır. Her akşam aynı melankolik, garip adamlar ile kadınlar geliyor. Belki de kurbağa, fare, karga, kedi, köpek, insan eti yiyorlar. Orayı da geçince bizim sokağın başına çıkmış olurum. Sağa döner, yemişçi kadına, “Merhaba” derim. “Merhaba bey!” der. Gözleri pek güzeldir. Sağdaki sokağa sapıp sapmamakta tereddüde düşerim. Neden mi?

Anlatayım: Bu her akşamki gezintilerimden birinde... İnsan gezinirken etrafına bakacak, yolda durup vitrin seyredecek, birinin yüzüne bakacak, ağır ağır yürüyecektir elbette. Bütün bunları yapamam işte. Bu sokağa girince hızlanır, önüne bakarak yürür; kızgınmışım, bu sokaktan geçmeye de mecburmuşum gibi yaparım. Neden mi? Ben de onu anlatacaktım:

Efendim, buradaki evlerin birinde ağzı burnu yerinde, –bir gözünde tavukkarası vardır ama zararı yok!– eski kadınların dediği gibi, ellerinin üstüne findık oturtulacak kadar yumuk yumuk elli, büyük büyük memeli, entarisinin³ göğse açılan yerinde hafifçe kirli esmer bir ayrılıp

1 Elifi elifine: Tam tamına.

2 Memnu: Yasak.

3 Entari: Genellikle tek parçalı kadın giysisi.

birleşme, hoppa mı hoppa bir Yahudi kızcağızı vardı. Çift kanatlı bir pencerenin önünde oturur, bir şeyler dikerdi. Bazen kapının önüne çıkar, saatlerce sağa sola bakar, adam bulursa çene çalardı. Bir de kalın kalın, yere sağlam basan bacakları vardı. Yahudi'nin esmeri de başka türlü güzel oluyor. Ne öpmek isterdim bacaklarından şu kızı bir defacık ömrümde!

Bir gün mahut¹ sokağı aşağıya doğru inmeye başlamıştım. Yahudi kızı kapının önündeydi. Karşısındaki marangoz da kapısının önünde. Tam hizalarına gelince marangoz karşıma dikildi:

— Bana baksana, dedi, lop incir! Bir daha buradan geçersen gözünü patlatırım!

O günden sonra bu sokaktan geçmek dileği de benim için dayanılmaz bir şey olmaya başladı. Ama ilk günleri akşam gezintilerimde oradan geçmek arzusuna dayanmak için ne çarpıntılar geçirmedim! Ha şimdi patlatacak gözümü marangoz, ha şimdi!.. Ne günlerdi o günler!.. Senelerden beri bu nevi çarpıntılara yüreğimi kapamıştım. Nabzım günlerce bir tek vuruş fazla atmazdı. Onu da sayardım. Hep altmış üç, hep altmış üç... Altmış ikiye indiği de olurdu. “Yürürken normalini bulur” derdi bir doktor arkadaşım. Durup da sokakta nabzımı sayamam a!.. Ama şöyle bir dinlenip bir kapuçına çektim, sağda solda bana bakan insan görmeyince gizlice saatimi çıkardım mı tamam: Altmış üç. Ne bir kadın yüzüme bakar, ne bir portakalın beş kuruştan yirmi beş kuruşa fırlaması beni ilgilendirirdi. Beş kuruşsa yerdim. Yirmi beşse portakala da veda! Üç numaralı sokağa da, İstanbul’a olduğu gibi, darıldıktan sonra akşam gezintilerim bir zaman tadını kaybetti. İki sokak

1 Mahut: Adı geçen, bilinen.

içinde mahpus gibi oldum. Ama sıkılmadım. Mahallem gerçi sakindir, sakindir ama civcivli de bir mahalledir Oturanların yarısı Levanten¹ ile Yahudi olan bir mahallede civciv olmaz olur mu? Hele Yahudiler!.. Ne iyi, ne tatlı, ne civcivli, ne hayatı sever insanlar!.. Mahallem Yahudileri öyle pek zengin takımı değil, daha doğrusu benim zenginlerle alışverişim yok. Portakalcım, benden kırk para fazla kopardığı gün dünyanın en sevimli insanıdır. İsmi de Salomon'dur. Pahalı bulup da bir şey almadığım zaman arkamdan ne fena fena bakar, ne de olmayacak bir fiyat verdiğim zaman homurdanır. Aksine bana hak verir.

Akşam olur. Akşamın olduğunu bizim madamın pastanesinin camlarına dalı bir perde çekilince anlarım. İçerinin tatlı sarı ışığı yanar. İlk madam yakar elektriğini. Sonra Salomon mumunu diğer portakal sandığına. Sonra lakerdacı² 300 mumluk ampulünün kordonunu prize geçirir. Sıklamen renkli kırmızı soğan kesilince dudak boyası, tırnak cilası güzelliğiyle parlar. Lakerda şişman, esmer bir Rum kadının kaba ve oyluk etleri gibidir!

Meyhaneden çıkınca yanıma, bırakılmak istenen metresler talihsizliğiyle sokağım sokulur.

Zavallı sokağım!

Bir numaralı sokakta iki tane sazlı meyhane vardır. Onların önünde taksiler bekler. Taksilerin arasında şoförler, orospular gezinir. Otomobillerin önündeki, hep yıldırım düşmesin diye takılmış bir paratonerdir sandığım, anten olduğunu öğrendiğim hâlde gene ilk görüşte aldan-

- 1 Levanten: Özellikle Tanzimat sonrasında büyük liman kentlerinde yoğunlaşan ve ticaretle uğraşan Hristiyanlara verilen ad.
- 2 Lakerda: Palamut, torik vb. balıklardan dilim dilim kesilerek yapılan salamura.

dığım, o beyaz parlak maden sopa yağmurda bir şimşek gibi parlar.

Kocaman hayvan otomobilin bu ufacık kuyruğunu; onun isterik,¹ tehditkâr sallanışını pek severim. İşkembe-
cinin karşısında yağmurun altında durur, şapkamı kulakla-
rıma geçirir, sanki uzak bir kadınsız memleketten buralara
düşmüşüm de beraber geceyi geçirecek, derdimi paylaşa-
cak bir kadın arıyormuşum gibi kocamanlaştığını tahmin
ettiğim fena gözlerimle gelen geçene bakar dururum.

On dakika sonra benden çok yaşlı bir adam geçer. Bu
adam iriyarı bir adamdır. Kır bıyıklıdır. Saçları hiç dökül-
memiştir ama beyazdır. Şoförler onu görünce:

— Vay beybaba, merhaba, derler. O:

— Merhaba evlatlar, der.

Sonra Fuzuli'den beyitler okur. Şoförler, o adam gittik-
ten sonra:

— Okumuş adamdır, derler. Ama huyu kötü. Küçük
kızlara düşkün. Hem küçük hem de en adisinden olmazsa
alıp gitmez, enayi!

Adam, karşıki gaziinoya yollanır. Az sonra ben de ora-
ya giderim. O, tam saz takımının karşısına geçer oturur.
Üstü başı gayet temizdir. Elleri, saçları, bıyıkları itinalı-
dır.² Görünüşü elliden fazla değildir. Küçük şanoda³ bir,
iki, üç, dört, beş kadın vardır. Beybaba en gencine dike
gözlerini. O kadın beybabaya kokteyl ısmarlatır. İçine
dört-beş damla tuvalet ispiertosu damlatılmış nar şerbeti
getirirler. Bir daha getirirler. Adam ortada hizmet eden

1 İsterik: Duyu bozuklukları, çırpınma, kasılmalar ve bazen inme-
lerle kendini gösteren bir ruhsal bozukluk olan isteri belirtileri
gösteren kişi.

2 İtinalı: Özenli.

3 Şano: Sahne.